

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

БУГЛАК ЮРІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 351.713

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕТІНІЗАЦІЇ
ВІДНОСИН У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Дніпропетровськ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України.

Науковий керівник

доктор юридичних наук, доцент

Журавльов Дмитро Володимирович,

Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників юстиції,
перший заступник директора.

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Куліш Анатолій Миколайович,

Сумський державний університет,
декан юридичного факультету;

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Завальний Михайло Володимирович,

Харківський національний університет внутрішніх справ,
доцент кафедри адміністративного права та процесу.

Захист відбудеться 29 вересня 2015 р. об 11-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.727.02 у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ за адресою: 49005, м. Дніпропетровськ, просп. Гагаріна, 26

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (м. Дніпропетровськ, просп. Гагаріна, 26)

Автореферат розісланий 27 серпня 2015 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В.С. Березняк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Одним із глобальних ризиків сьогодення є зростаючі масштаби тіньового сектору економіки, який має місце практично у всіх, навіть високо розвинених, країнах Європи та світу. За різними оцінками, в Україні тіньовий оборот складає 20-60 % ВВП, проте і середнє значення цього показника перевищує критичний допустимий поріг, є суттєвою перешкодою та загрозою для сталого розвитку країни, її фінансової й національної безпеки, свідчить про існування в державі так званої відтворювальної системи тіньових економічних відносин.

Затяжна політична та фінансова криза в Україні, проведення антитерористичної операції на Сході країни, соціальна напруга, кризові очікування в суспільстві й, відповідно, зростаючі ризики, а подекуди й повне унеможливлення ведення підприємницької діяльності на вітчизняних ринках обумовлюють збільшення частки тіньової економіки. За таких умов детінізація відносин у підприємницькій діяльності є важливим напрямком реалізації державної політики, що безпосередньо закріплено у Національній антикорупційній стратегії на 2011-2015 рр. та Стратегії розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму на період до 2015 р.

Незважаючи на постійні зміни у законодавчому регулюванні детінізації відносин у підприємницькій діяльності, низка проблем й досі залишаються невирішеними у цій сфері: 1) відсутній оптимальний розподіл компетенції органів виконавчої влади у сфері публічного адміністрування з недопущення тіньової діяльності підприємств в Україні, має місце дублювання їхніх функцій і повноважень; 2) недостатньою є взаємодія суб'єктів публічної адміністрації, у тому числі правоохоронних органів щодо протидії детінізації у сфері економіки); 3) низька результативність передбачених Указом Президента України «Про першочергові заходи щодо детінізації економіки та протидії корупції» від 18.11.2005 р. № 1615/2005 та іншими актами заходів з детінізації відносин у підприємницькій діяльності; 4) необхідність імплементації положень Угоди про асоціацію України з ЄС стосовно вжиття заходів щодо детінізації економіки; 5) низькою залишається якість організаційного, матеріально-технічного, кадрового та інформаційного забезпечення детінізації відносин у підприємницькій діяльності; 6) відсутність схваленої урядом національної стратегії безпосередньо детінізації відносин у підприємницькій діяльності, що унеможливорює своєчасне та ефективне її здійснення тощо. Саме тому вирішенню цих та інших проблем значною мірою можуть сприяти дослідження адміністративно-правових засад детінізації відносин у підприємницькій діяльності.

Варто зауважити, що різні аспекти тіньової економіки, а також адміністративно-правові засади детінізації відносин у підприємницькій діяльності у національному та глобальному масштабі досліджували багато

українських і зарубіжних учених, а саме: О.І. Барановський, С.А. Буткевич, З.С. Варналій, В.М. Геєць, А.М. Гетьманець, Ю.Я. Грошовик, Н.П. Дригваль, Д.В. Журавльов, М.В. Завальний, Г.В. Задорожний, В.В. Засанський, М.В. Колдовський, Ю.А. Комісарчук, В.М. Кулагін, А.М. Куліш, П.Ю. Курмаєв, І.І. Мазур, В.О. Мандибура, В.І. Мунтіян, А.М. Новицький, С.П. Позняков, В.М. Попович, В.А. Предборський, О.О. Ревякін, О.П. Рябченко, Т.А. Тищук, О.В. Турчинов, Ю.М. Харазішвілі, К.І. Швабій та ін. Проте, незважаючи на достатньо велику кількість наукових праць із досліджуваної проблематики, адміністративно-правові засади детінізації відносин у підприємницькій діяльності висвітлено фрагментарно, що обґрунтовує актуальність комплексного дослідження у цій сфері, зумовлює його наукове і практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до п. 5.10 Додатку 5 до Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 рр., затвердженого наказом МВС України від 16.03.2015 № 275, а також у межах загальноуніверситетської наукової теми «Актуальні проблеми забезпечення безпеки та правопорядку в Україні» (державний реєстраційний номер 0112U003548), затвердженої 28.05.2012 р.

Тему дисертації затверджено вченою радою Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 20 червня 2011 р. (протокол № 10).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в комплексному дослідженні адміністративно-правових засад детінізації відносин у підприємницькій діяльності.

Досягнення поставленої мети дисертаційного дослідження обумовлює вирішення таких *задач*:

- з'ясувати сутність тіньових відносин у підприємницькій діяльності, їхні ознаки та види;
- висвітлити сучасний стан тінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні та світі;
- сформулювати авторське визначення поняття детінізації відносин у підприємницькій діяльності, розкрити принципи, завдання та суб'єктно-об'єктний склад детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні;
- надати характеристику стану та особливостям адміністративно-правового регулювання детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні;
- окреслити основні напрямки детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні;
- здійснити науковий аналіз зарубіжного досвіду детінізації відносин у підприємницькій діяльності та з'ясувати можливості його використання в Україні;
- виробити конкретні пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення наукових підходів до розробки стратегії, форм і методів

детінізації відносин у підприємницькій діяльності.

Об'єктом дослідження є нелегалізована підприємницька діяльність та державно-владна діяльність щодо детінізації відносин у підприємницькій діяльності.

Предмет дослідження становлять адміністративно-правові засади детінізації відносин у підприємницькій діяльності.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження є комплексне застосування загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів наукового пізнання з метою всебічного та повного вивчення означених проблем і внесення пропозицій щодо їх розв'язання. Зокрема, *метод статистичного аналізу* використано при з'ясуванні сучасного стану статистичних даних стосовно тінізації відносин у підприємницькій діяльності (підрозділ 1.2). *Документальний аналіз* мав місце при вивченні нормативно-правової бази, документів щодо детінізації та практики її здійснення (підрозділи 2.2, 3.1, 3.2, 3.3). За допомогою *структурно-функціонального аналізу* було досліджено повноваження та склад суб'єктів детінізації відносин (підрозділ 2.1). *Системно-структурний метод* надав можливість здійснити класифікацію видів тіньових відносин, видів та принципів детінізації відносин у підприємницькій діяльності тощо (підрозділи 1.1, 1.3, 2.4, 3.3). За допомогою *порівняльно-правового методу* було здійснено порівняльний аналіз законодавства з детінізації відносин в Україні та в інших країнах (підрозділи 2.2, 3.1, 3.2). *Логіко-семантичний метод* застосовувався під час узагальнення та вдосконалення термінологічного апарату (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.2, 2.4, 3.2, 3.3). *Аналітичний метод* використовувався при обґрунтуванні стратегії детінізації, шляхів удосконалення форм і методів, можливостей використання зарубіжного досвіду детінізації відносин у підприємницькій діяльності (розділ 3).

Нормативною основою роботи є Конституція України, законодавчі акти України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, постанови Верховної Ради України, акти Президента України і Кабінету Міністрів України, нормативні акти центральних органів виконавчої влади.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України, Державної фіскальної служби України, Державної служби фінансового моніторингу України, правоохоронних органів України та міжнародних організацій за 2010-2015 рр.; аналіз наукових публікацій і довідкових видань щодо детінізації економіки України, а також запобігання, протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексних наукових досліджень адміністративно-правових засад детінізації відносин у підприємницькій діяльності. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них такі:

уперше:

– розкрито систему тіньових відносин у підприємницькій діяльності, що включають в себе комплекс невраховуваних офіційною статистикою і неконтрольованих органами державної влади фінансово-економічних відносин (легальних, у т.ч. неофіційних й приховуваних, і нелегальних), що виникають у процесі здійснюваної підприємцями нелегалізованої господарської діяльності з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку за рахунок приховування реальних доходів, ухилення від сплати податків та зборів, недотримання встановленого порядку оплати та забезпечення умов праці й інших порушень чинного законодавства;

– охарактеризовано детінізацію відносин у сфері підприємницької діяльності як систему послідовно й поетапно здійснюваних взаємоузгоджених і взаємодоповнюючих дій із переведення невраховуваних офіційною статистикою і неконтрольованих органами державної влади адміністративно-правових та фінансово-економічних відносин (неформальних) у формальні, подолання причин та нейтралізації (чи зменшення) впливу внутрішніх і зовнішніх факторів тінізації підприємницької діяльності, створення і забезпечення інших умов для її подолання тощо;

удосконалено:

– класифікацію видів тіньових відносин у підприємницькій діяльності, які охоплюють: 1) неофіційні легальні відносини; 2) приховувані легальні відносини; 3) нелегальні відносини;

– форми детінізації відносин у підприємницькій діяльності, які включають: 1) правові: правотворчі, правозастосовні, регулятивно-правові; 2) неправові;

– класифікацію основних методів досягнення детінізації відносин у підприємницькій діяльності, до яких віднесено: 1) загальнонаукову оцінку стану детінізації; 2) спеціальну оцінку стану детінізації; 3) прямий вплив на стан тінізації; 4) непрямий вплив на стан тінізації; 5) застосування соціально-психологічних методів впливу; 6) посилення громадського контролю; 7) вплив на стан тінізації з боку міжнародних органів та організацій;

дістало подальшого розвитку:

– розробка напрямів детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні, до яких віднесено: 1) удосконалення нормативно-правової та інституціональної бази; 2) дерегуляція підприємництва, у т.ч. удосконалення системи реєстраційно-дозвільних, контрольних (наглядових) та інших адміністративних процедур, інших заходів зі спрощення ведення бізнесу; 3) реформування системи оподаткування, у т.ч. спрощення адміністрування податків; 4) удосконалення системи обліку та аудиту результатів підприємницької діяльності, у т.ч. усунення колізій податкового та бухгалтерського обліку; 5) детінізація ринку праці; 6) детінізація банківської системи та фінансових потоків; 7) боротьба з корупцією в органах влади; 8) підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів та судової влади; 9) мотивація суб'єктів підприємництва до «самостійної» детінізації

своєї діяльності; 10) створення належного інформаційно-аналітичного, організаційно-методичного, кадрового, матеріально-технічного забезпечення процесу детінізації; 11) розширення форм і методів громадянського контролю; 12) розвиток партнерства держави й підприємців та міжнародна співпраця в цій сфері;

– комплекс пропозицій і рекомендацій з удосконалення адміністративно-правових засад детінізації, що включає: 1) затвердження Національної стратегії детінізації відносин у підприємницькій діяльності, прийняття Закону України «Про легалізацію коштів, отриманих некримінальним шляхом» і відповідної Програми заходів щодо легалізації тіньового капіталу, імплементації міжнародних стандартів FATF та ЄС у сфері «відмивання» грошей та фінансування тероризму, боротьби з неформальною занятістю тощо і відповідної гармонізації національної нормативно-правової бази; 2) зменшення кількості та спрощення форм податкової звітності; розвиток електронних форм податкової та фінансової звітності, запровадження на певний перехідний період методів податкової «амністії»; 3) посилення якості державного контролю й моніторингу рівня детінізації; розвиток громадського контролю та контролю з боку міжнародних організацій;

– розуміння шляхів для впровадження позитивного зарубіжного досвіду детінізації відносин у підприємницькій діяльності, у т.ч.: 1) гармонізація нормативного забезпечення з акцентом на імплементацію міжнародних стандартів FATF та стандартів ЄС; 2) розробка єдиного інформаційного ресурсу, стимулювання багатоджерельного, у т.ч. добровільного (за винагороду) подання інформативних повідомлень громадянами, підприємцями та іншими суб'єктами стосовно проявів тіньових відносин і т.п.; 3) удосконалення інституту відповідальності за ухилення від сплати податків та інших обов'язкових зборів і платежів, запозичення досвіду економічної, податкової «амністії», автоматизація систем збору та аналізу інформації, запровадження електронної форми адміністрування податків і зборів у режимі реального часу та ін.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в результаті дослідження висновки і пропозиції можуть бути використані у:

– науково-дослідній сфері – в подальших дослідженнях й розвитку основ адміністративно-правового регулювання детінізації відносин у підприємницькій діяльності на національному та міжнародному рівнях (акт впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 19.05.2015);

– правотворчості – у процесі розробки Стратегії детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні, Стратегії детінізації економіки України, прийняття Закону України «Про легалізацію коштів, отриманих некримінальним шляхом», державних цільових програм детінізації, уточнення низки законодавчих актів тощо (акт впровадження Інституту законодавства Верховної Ради України від 20.05.2015);

– правозастосовній діяльності – у практичній діяльності Держфінмоніторингу, Державної фіскальної служби України та інших органів державної влади й місцевого самоврядування (акт впровадження Департаменту координації системи фінансового моніторингу Державної служби фінансового моніторингу України від 14.05.2015);

– навчальному процесі – у процесі вивчення таких навчальних дисциплін, як «Адміністративне право», «Адміністративна відповідальність», «Адміністративна діяльність ОВС», при підготовці підручників, робочих програм, методичних рекомендацій (акт впровадження Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 18.05.2015).

Апробація результатів дисертації. Викладені у дисертації результати наукового дослідження оприлюднено на науково-практичній конференції «Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності» (Харків, 2015) та круглому столі «Публічне адміністрування в сфері внутрішніх справ» (Київ, 2015).

Публікації. Основні положення дисертації викладено у семи наукових статтях, опублікованих у вітчизняних і зарубіжних фахових виданнях з юридичних наук та двох тезах доповідей на науково-практичній конференції та круглому столі.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що включають десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатку. Загальний обсяг дисертації становить 206 сторінок, з яких 177 сторінок основного тексту. Список використаних джерел включає 206 найменувань і займає 22 сторінки, додаток викладено на 7 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження; висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено об'єкт і предмет дослідження; сформульовано мету й задачі дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів роботи; подано відомості про апробацію результатів та публікації за темою дисертації.

Розділ 1 «Теоретико-правова характеристика детінізації відносин у підприємницькій діяльності» складається з трьох підрозділів.

У *підрозділі 1.1 «Сутність, ознаки та види тіньових відносин у підприємницькій діяльності»* досліджено сутність поняття тіньових відносин у підприємницькій діяльності як комплекс невраховуваних офіційною статистикою і неконтрольованих органами державної влади адміністративно-правових та фінансово-економічних відносин: 1) легальних відносин, у т.ч. неофіційних й приховуваних; 2) нелегальних (незаконних) відносин, що виникають у процесі здійснюваної підприємцями самостійно і на власний ризик діяльності (у т.ч. забороненої, незареєстрованої) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку шляхом ухилення від сплати податків, незаконного привласнення частини створеної вартості або

майна, недотримання встановленого мінімуму заробітної плати, тривалості робочого дня, умов безпечної праці та інших порушень чинного законодавства.

Визначено ознаки тіньових відносин у підприємницькій діяльності: 1) загальні (протиправність; динамічність; ризикованість, невизначеність); 2) специфічні (непідконтрольність органам державної влади; пов'язані з порушеннями умов реєстрації, здійсненням заборонених чи незаконних видів діяльності, ухиленням від сплати податків, виплатою заробітної плати «у конвертах» тощо; наявність позитивних та негативних наслідків для підприємця, найманих працівників і суспільства в цілому; обумовлюють соціальну незахищеність, порушують умови і безпеку праці найманих працівників та ін.).

Запропоновано класифікацію видів тіньових відносин у підприємницькій діяльності: 1) неофіційні легальні відносини (одержання доходів від продажу продукції домашнього господарства, надання разових послуг на тимчасовій основі, бартер, «самозайнятість» та ін.); 2) приховані легальні відносини (провадження діяльності без ліцензії, реєстрації; неофіційна зайнятість, ухилення від сплати податків та зборів; зайнятість пенсіонерів та інших осіб, що отримують соціальну допомогу; приховування доходів чи їх навмисне заниження; викривлення фінансової звітності та ін.); 3) незаконні нелегальні відносини (здійснення заборонених видів підприємницької діяльності, у т.ч. контрабанда, шахрайство, крадіжки, нелегальне виробництво товарів і послуг, порушення норм чинного законодавства тощо).

У підрозділі 1.2 «Сучасний стан тінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні та світі» висвітлено стан тінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні та здійснено порівняльний аналіз цього стану з рівнем тінізації підприємницької діяльності у 150 країнах світу, а також з даними рейтингу FATF, ОЕСР, Державною службою статистики України та Мінекономрозвитку.

З'ясовано, що, за оцінками FATF, реальні обсяги тіньової економіки у високорозвинених країнах становлять 17 % ВВП, у країнах, що розвиваються – 40 %, у країнах з перехідною економікою - понад 20 %. При чому за даними ОЕСР, за наявності у світовій економіці близько 1,2 млрд. офіційних робочих місць понад 1,8 млрд. працюючих зайняті у нелегальному секторі. Обґрунтовано, що передумови поширення тінізації економічних відносин в Україні виникли ще за часів СРСР, особливо в роки перебудови (1985-1991 рр.), тобто зі здобуттям незалежності Україна отримала у спадок вже сформований тіньовий сектор (близько 23 % у 1992 р.). На сьогодні Державна служба статистики України визначає обсяг тіньової економіки у середньому на рівні 16 % ВВП, Мінекономрозвитку – 34 %, що є значно нижчим від оцінок інших служб та науковців – до 50-60 % ВВП, тоді як критичним значенням є 30-40 %.

У підрозділі 1.3 «Поняття, принципи та завдання детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні» визначено сутність поняття детінізації відносин у сфері підприємницької діяльності. Здійснено класифікацію принципів детінізації відносин у підприємницькій діяльності, до яких

віднесено: 1) загальнонаукові: об'єктивності, науковості, раціональності, оптимальності, цільового спрямування та ін.; 2) управлінські: системності, процесуальності, динамічності, контролю, адаптивності, альтернативності, ефективності, плановості, розподілу компетенцій, балансу інтересів; 3) юридичні: верховенства права, законності, відповідальності, гласності, публічності, соціальної справедливості, рівності тощо; 4) спеціальні: самостійності, ініціативності, ризикованості, стратегічної орієнтації, двоїстої природи тінізації та ін.

Сформульовано основні завдання детінізації: 1) з удосконалення механізмів державного управління (децентралізація, взаємодія, чіткий розподіл компетенцій, формування єдиного чіткого бачення реформ, посилення контролю та відповідальності тощо); 2) з удосконалення нормативно-правової бази (систематизація та гармонізація відповідно до стандартів ЄС, прийняття Закону України «Про легалізацію коштів, отриманих некримінальним шляхом» і відповідної Програми заходів щодо легалізації тіньового капіталу та ін.); 3) боротьба з корупцією, удосконалення діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, правоохоронних органів, судів; 4) з удосконалення податкової системи («податкова амністія», зменшення податкового тягаря та його рівномірний розподіл; спрощення податкового адміністрування та ін.); 5) з дерегулювання підприємницької діяльності на основі ринкових механізмів, спрощення погоджувальних та дозвільних процедур; 6) з удосконалення політики щодо ринку праці та зайнятості населення (контроль неформальної зайнятості та ін.); 7) стратегічна орієнтація детінізації та перехід від каральних санкцій до стимулюючих пільг і преференцій при інвестуванні капіталу, особливо в інноваційну сферу тощо.

Розділ 2 «Адміністративно-правове та інституційне забезпечення детінізації відносин у підприємницькій діяльності» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Суб'єкт, об'єкт і предмет детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні» встановлено об'єкт детінізації відносин у підприємницькій діяльності як сукупність адміністративно-правових та фінансово-економічних відносин, що виникають у процесі здійснення тіньової підприємницької діяльності шляхом приховування доходів, викривлення фінансової та статистичної звітності, ухилення від сплати податків, незаконного привласнення частини створеної вартості або майна, порушення чинного законодавства та ін. Охарактеризовано предмет детінізації, який полягає у комплексі дій суб'єктів детінізації щодо розробки стратегії і механізму детінізації, у т.ч. заходів з удосконалення податкової системи, переведення неформальної зайнятості у формальну, запобіганні й протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та ін.

Уточнено структуру основних суб'єктів детінізації відносин у підприємницькій діяльності, якими є такі: 1) суб'єкти транснаціонального рівня детінізації: міжнародні організації (МОП, FATF, Рада Європи, у т.ч.

спеціальний комітет MONEYVAL, ООН, ЄС тощо), відповідні органи іноземних держав; 2) суб'єкти макрорівня детінізації: 2.1) вищі органи державної влади – Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; 2.1.1) підпорядковані органи державної влади та спеціалізовані установи – комітети Верховної Ради (Комітет Верховної Ради України з питань промислової політики та підприємництва, Комітет з питань податкової та митної політики та ін.), міністерства та центральні органи виконавчої влади (Міністерство економічного розвитку та торгівлі України, Міністерство фінансів України, Державна служба фінансового моніторингу України, Державна фіскальна служба України, Державна регуляторна служба України та ін.); Національний банк України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, та ін.; 2.1.2) правоохоронні та судові органи; 2.2) суб'єкти місцевого рівня детінізації: органи місцевого самоврядування; 2.3) суб'єкти громадського контролю – об'єднання громадян (профспілки, організації роботодавців та ін.); 3) суб'єкти мікрорівня детінізації – суб'єкти підприємницької діяльності.

У підрозділі 2.2 «Адміністративно-правове регулювання детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні» уточнено ключові ознаки адміністративно-правового регулювання: 1) односторонній державний вплив; 2) комбіноване використання стратегічних і тактичних інструментів; 3) націленість на зменшення частки тіньових відносин, упорядкування й розвиток легальних відносин у сфері підприємницької діяльності; 4) орієнтація на узгодження інтересів, дотримання прав і свобод суб'єктів відповідних відносин та відповідне встановлення їхніх прав та обов'язків, а також обмежень, заборон, процедур, нормативів тощо у цій сфері.

Досліджено систему адміністративно-правових норм детінізації відносин у підприємницькій діяльності, основними елементами якої є: 1) міжнародні: стандарти Організації Об'єднаних Націй; директиви Європейського Союзу; конвенції Ради Європи; рекомендації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей; документи Базельського комітету з банківського нагляду; документи Міжнародної організації праці щодо неформального сектору та неформальної зайнятості; протоколи та публікації засідань Делійської групи щодо статистики неформального сектору з 1997 р.; 2) національні: Конституція України; кодекси України; закони України; укази Президента України; постанови Кабінету Міністрів України; розпорядження Кабінету Міністрів України; накази Державної служби фінансового моніторингу України; інші нормативно-правові акти органів державної влади та місцевого самоврядування.

У підрозділі 2.3 «Основні напрямки детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні» визначено напрямки детінізації відносин у підприємницькій діяльності: 1) удосконалення нормативно-правового забезпечення; 2) розвиток інституціональної спроможності; 3) забезпечення належних умов підприємницької діяльності; 4) дерегуляція підприємництва; 5) удосконалення системи реєстраційно-дозвільних та інших адміністративних процедур; 6) реформування системи оподаткування

суб'єктів підприємницької діяльності, у т.ч. спрощення адміністрування податків; 7) усунення суперечностей податкового та бухгалтерського обліку; 8) детінізація ринку праці; 9) детінізація банківської системи та фінансових потоків; 10) установлення та посилення відповідальності за різними видами тіньових відносин; 11) створення належного інформаційно-аналітичного, організаційно-методичного, кадрового, матеріально-технічного забезпечення процесу детінізації; 12) мотивація суб'єктів підприємницької діяльності до «самостійної» детінізації своєї діяльності; 13) розвиток громадянського суспільства, форм і методів громадянського контролю; 14) розвиток партнерства держави та підприємців; 15) міжнародна співпраця.

У підрозділі 2.4 «Організаційно-методичне, матеріально-технічне, кадрове та інформаційне забезпечення детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні» досліджено складові забезпечення детінізації відносин у підприємницькій діяльності: 1) організаційно-методичне – комплекс взаємодоповнюючих можливостей, дій та заходів з упорядкування організаційно-управлінської структури суб'єктів детінізації, створення відповідних умов для їх взаємодії та ефективного виконання їхніх функцій шляхом інституціонального розвитку регулювання підприємницької діяльності, оптимального розподілу компетенцій та повноважень, удосконалення адміністративних і контрольних процедур, методичних підходів до фінансового моніторингу, кількісного та якісного оцінювання обсягу тіньових відносин тощо; 2) матеріально-технічне та фінансове – система фінансово-економічних та адміністративно-правових відносин між суб'єктами детінізації з приводу організації фінансування їх діяльності, постачання, використання та контролю за цільовим використанням бюджетних коштів, матеріальних і технічних ресурсів, створення та підтримання в належному стані матеріально-побутових умов на робочих місцях; 3) кадрове – система дій і заходів суб'єктів детінізації у межах своїх повноважень щодо добору кадрів, проходження служби, навчання, підготовки та перепідготовки фахівців, оцінювання ефективності діяльності, контролю за виконанням покладених обов'язків і службовою дисципліною з метою комплектації суб'єктів детінізації висококваліфікованими кадрами та досягнення цілей державної політики детінізації; 4) інформаційне – система інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій, технічних засобів та програмного забезпечення, своєчасне впровадження та ефективне використання якої сприятимуть побудові єдиного інформаційного простору, забезпечення оперативної інформаційної взаємодії суб'єктів детінізації, а також технічного захисту інформації.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення адміністративно-правових засад детінізації відносин у підприємницькій діяльності» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 «Зарубіжний досвід детінізації відносин у підприємницькій діяльності та можливості його використання в Україні» обґрунтовано, що в Україні є значні невикористані можливості для

впровадження позитивного зарубіжного досвіду: 1) гармонізація нормативного забезпечення з акцентом на імплементацію міжнародних стандартів FATF та стандартів ЄС (досвід країн ЄС); 2) розробка єдиного інформаційного ресурсу для посилення взаємодії уповноважених органів, оперативного прийняття повідомлень в електронній формі й реагування на них (Німеччина, США); 3) удосконалення інституту відповідальності, у т.ч. розмежування мінімізації податків (законна форма) й ухилення від сплати через приховування доходів (злочинна форма) (США, Німеччина, Італія, Великобританія, Франція); 4) фінансування Державної фіскальної служби на кошти платників податків для посилення ефективності її роботи, незалежності та неупередженості (США); 5) стимулювання багатоджерельного, у т.ч. добровільного (за винагороду) подання повідомлень стосовно проявів тіньових відносин і т.п. (Канада, Німеччина); 6) запозичення досвіду економічної, податкової «амністії» (Швейцарія, США, Казахстан); 7) автоматизація систем збору та аналізу інформації, запровадження електронної форми адміністрування податків у режимі реального часу (Швеція, Данія, Великобританія, Ірландія, Латвія); 8) спрощення форм звітності та механізмів її подання (Нідерланди, Бельгія та ін.); 9) орієнтація на облік неплатників податків (ЄС); 10) боротьба з неформальною занятістю, прийняття законів про працю «домашніх» працівників (Філіппіни, Таїланд, ЄС) тощо.

У підрозділі 3.2 «Стратегія детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні» обґрунтовано доцільність прийняття Національної стратегії детінізації відносин у підприємницькій діяльності на період 2015-2020 рр. як моделі поведінки суб'єктів підприємницької діяльності, органів державної влади та інших учасників процесу детінізації. Доведено, що цей стратегічний документ має включати в себе такі складові елементи: 1) мету і завдання; 2) період для реалізації; 3) напрямки і конкретні заходи з реалізації стратегії; 4) кількісні та якісні показники оцінки ефективності стратегії; 5) конкретних виконавців заходів стратегії та їх компетенцію і форми взаємодії; 6) механізм контролю за виконанням заходів стратегії; 7) матеріально-технічні заходи забезпечення стратегії.

Досліджено складові забезпечення детінізації відносин у підприємницькій діяльності: 1) організаційно-методичне – комплекс взаємодоповнюючих можливостей, дій та заходів з упорядкування організаційно-управлінської структури суб'єктів детінізації, створення відповідних умов для їх взаємодії та ефективного виконання їхніх функцій шляхом інституціонального розвитку регулювання підприємницької діяльності, оптимального розподілу компетенцій та повноважень, удосконалення адміністративних і контрольних процедур, методичних підходів до фінансового моніторингу, кількісного та якісного оцінювання обсягу тіньових відносин тощо; 2) матеріально-технічне та фінансове – система фінансово-економічних та адміністративно-правових відносин між суб'єктами детінізації з приводу організації фінансування їх діяльності, постачання, використання та контролю за цільовим використанням бюджетних коштів, матеріальних і технічних ресурсів, створення та

підтримання в належному стані матеріально-побутових умов на робочих місцях; 3) кадрове – система дій і заходів суб'єктів детінізації у межах своїх повноважень щодо добору кадрів, проходження служби, навчання, підготовки та перепідготовки фахівців, оцінювання ефективності діяльності, контролю за виконанням покладених обов'язків і службовою дисципліною з метою комплектації суб'єктів детінізації висококваліфікованими кадрами та досягнення цілей державної політики детінізації; 4) інформаційне – система інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій, технічних засобів та програмного забезпечення, своєчасне впровадження та ефективно використання якої сприятимуть побудові єдиного інформаційного простору, забезпечення оперативної інформаційної взаємодії суб'єктів детінізації, а також технічного захисту інформації.

У підрозділі 3.3 «Шляхи вдосконалення форм і методів детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні» удосконалено класифікацію методів детінізації: 1) загальнонаукові методи оцінки стану детінізації (аналіз, синтез, вибіркові методи, спостереження тощо); 2) спеціальні методи оцінки стану детінізації (методи оцінки обсягу тінізації: «витрати населення – роздрібний товарообіг», монетарний, фінансовий тощо, експеримент, експертиза тощо); 3) методи прямого впливу на стан тінізації – адміністративно-правові та організаційно-регулюючі (переконання, примус, реєстрація, надання та отримання дозволів і ліцензій, державний контроль, нагляд, моніторинг та ін.); 4) методи непрямого впливу на стан тінізації – економічні (податковий та бухгалтерський облік і звітність; адміністрування податків, податкова «амністія»; методи грошово-кредитної та бюджетної політики тощо); 5) соціально-психологічні методи (пропаганда виховання, «антикризові» психологічні тренінги, наради, інструктажі тощо); 6) громадський контроль (громадська експертиза, громадські слухання і т.п.); 7) методи впливу з боку міжнародних органів і організацій (міжнародне регулювання, міжнародне співробітництво, технічна та інша допомога тощо).

Досліджено форми детінізації відносин у підприємницькій діяльності: 1) правові: правотворчі (стратегія та цільові програми, інші нормативно-правові акти), правозастосовчі (акти державної реєстрації, акти-заборони, акти-дозволи, акти контрольних і податкових перевірок, фінансового моніторингу, експертизи і т.п.), регулятивно-правові (акти регулювання бюджетної сфери, грошово-кредитної політики, методики оцінки обсягів тіньового сектору економіки та ін.); 2) неправові: оперативні наради, інструктажі, тренінги, навчання, семінари, конференції, міжнародний обмін досвідом тощо).

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні надано теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, яке полягає в удосконаленні адміністративно-правових засад детінізації відносин у підприємницькій діяльності. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку концептуальних висновків,

пропозицій та рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети.

1. З'ясовано сутність тіньових відносин, їхні ознаки та види. Сутністю тіньових відносин є комплекс невраховуваних офіційною статистикою і неконтрольованих органами комплекс невраховуваних офіційною статистикою і неконтрольованих органами державної влади фінансово-економічних відносин (легальних, у т.ч. неофіційних й приховуваних, і нелегальних (незаконних), що виникають у процесі здійснюваної підприємцями нелегалізованої господарської діяльності з ухиленням від сплати податків, незаконним привласненням частини створеної вартості або майна, недотриманням установленого мінімуму заробітної плати, тривалості робочого дня, умов безпечної праці та інших порушень законодавства.

До ознак тіньових відносин автор відносить такі елементи: 1) загальні (протиправність, динамічність, ризикованість, невизначеність); 2) специфічні (непідконтрольність органам державної влади, пов'язані з порушеннями умов реєстрації, здійсненням заборонених чи незаконних видів діяльності, ухиленням від сплати податків, виплатою заробітної плати «у конвертах» тощо, наявність позитивних та негативних наслідків для підприємця, найманих працівників і суспільства в цілому, обумовлюють соціальну незахищеність, порушують умови і безпеку праці найманих працівників та ін.).

Тіньові відносини автором поділено на такі види: 1) неофіційні легальні відносини (одержання доходів від продажу продукції домашнього господарства, надання разових послуг на тимчасовій основі, бартер, «самозайнятість» та ін.); 2) приховувані легальні відносини (проведення діяльності без ліцензії, реєстрації; неофіційна зайнятість, ухилення від сплати податків та зборів; зайнятість пенсіонерів та інших осіб, що отримують соціальну допомогу; приховування доходів чи їх навмисне заниження; викривлення фінансової звітності та ін.); 3) незаконні нелегальні відносини (здійснення заборонених видів підприємницької діяльності, у т.ч. контрабанда, шахрайство, крадіжки, нелегальне виробництво товарів і послуг, порушення норм чинного законодавства тощо).

2. Висвітлено сучасний стан тінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні та світі. З'ясовано, що на сьогодні Державна служба статистики України визначає обсяг тіньової економіки у середньому на рівні 16 % ВВП, Мінекономрозвитку – 34 %, що є значно нижчим від інших служб та науковців – до 50-60% ВВП, тоді як критичним значенням є 30-40 %, перевищення якого свідчить про існування в державі так званої відтворювальної системи тіньових економічних відносин. Обґрунтовано, що рівень тінізації української економіки залишається надто високим порівняно з іншими постсоціалістичними країнами: в Угорщині – не перевищує 25 %, у Чехії та Словаччині – 18-19% тощо, при цьому в найбільш економічно розвинених країнах світу – до 15% ВВП.

3. Сформульовано авторське визначення поняття детінізації відносин у підприємницькій діяльності: система послідовно й поетапно здійснюваних взаємоузгоджених і взаємодоповнюючих дій із переведення невраховуваних

офіційною статистикою і неконтрольованих органами державної влади фінансово-економічних відносин (неформальних) у формальні, подолання причин і нейтралізації (чи зменшення) впливу внутрішніх і зовнішніх факторів тінізації, створення і забезпечення належних умов для її реалізації тощо.

Принципи детінізації відносин у підприємницькій діяльності поділяються на: 1) загальнонаукові: об'єктивності, науковості, раціональності, оптимальності, цільового спрямування та ін.; 2) управлінські: системності, процесуальності, динамічності, контролю, адаптивності, альтернативності, ефективності, плановості, розподілу компетенцій, балансу інтересів тощо; 3) юридичні: верховенства права, законності, відповідальності, гласності, публічності, соціальної справедливості, рівності та ін.; 4) спеціальні: самостійності, ініціативності, ризикованості, стратегічної орієнтації, двоїстої природи тінізації та ін.

Основними завданнями детінізації відносин у підприємницькій діяльності є: 1) удосконалення механізмів державного управління (децентралізація, взаємодія, чіткий розподіл компетенцій, формування єдиного чіткого бачення реформ, посилення контролю та відповідальності тощо); 2) удосконалення нормативно-правової бази (систематизація та гармонізація відповідно до стандартів ЄС, прийняття Закону України «Про легалізацію коштів, отриманих некримінальним шляхом» і відповідної Програми заходів щодо легалізації тіньового капіталу та ін.); 3) боротьба з корупцією, удосконалення діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, правоохоронних органів, судів; 4) удосконалення податкової системи («податкова амністія», зменшення податкового тягаря і його рівномірний розподіл; спрощення податкового адміністрування та ін.); 5) дерегулювання підприємницької діяльності на основі ринкових механізмів, спрощення погоджувальних та дозвільних процедур; 6) удосконалення політики щодо ринку праці та зайнятості населення (контроль неформальної зайнятості та ін.); 7) стратегічна орієнтація детінізації та перехід від каральних санкцій до стимулюючих пільг і преференцій при інвестуванні капіталу, особливо в інноваційну сферу тощо.

Об'єктом детінізації відносин у підприємницькій діяльності є сукупність фінансово-економічних відносин, що виникають у процесі здійснення тіньової підприємницької діяльності шляхом ухилення від сплати податків, незаконного привласнення частини створеної вартості або майна, порушення чинного законодавства та ін. Предмет детінізації полягає у комплексі дій суб'єктів детінізації щодо розробки стратегії і механізму детінізації, у т.ч. заходів з удосконалення податкової системи, переведення неформальної зайнятості у формальну, запобігання і протидії відмиванню доходів, отриманих злочинним шляхом, та ін.

Виокремлено основних суб'єктів та досліджено їхню діяльність у сфері детінізації відносин у підприємницькій діяльності, якими є, зокрема, такі: 1) суб'єкти транснаціонального рівня детінізації: міжнародні організації (МОП, FATF, Рада Європи, у т.ч. спеціальний комітет MONEYVAL, ООН, ЄС тощо), відповідні органи іноземних держав; 2) суб'єкти макрорівня детінізації:

2.1) вищі органи державної влади – Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; 2.1.1) підпорядковані органи державної влади та спеціалізовані установи – комітети Верховної Ради (Комітет Верховної Ради України з питань промислової політики та підприємництва, Комітет з питань податкової та митної політики та ін.), міністерства та центральні органи виконавчої влади (Міністерство економічного розвитку та торгівлі, Міністерство фінансів, Державна служба фінансового моніторингу, Державна фіскальна служба, Державна регуляторна служба та ін.); Національний банк України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг; інші державні органи і служби; 2.1.2) правоохоронні та судові органи; 2.2) суб'єкти місцевого рівня детінізації: органи місцевого самоврядування; 2.3) суб'єкти громадського контролю – об'єднання громадян (профспілки, організації роботодавців та ін.); 3) суб'єкти мікрорівня детінізації – суб'єкти підприємницької діяльності.

4. Надано характеристику стану та особливостям адміністративно-правового регулювання детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні. З'ясовано, що адміністративно-правове регулювання детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні має певні особливості, які полягають у: 1) односторонньому державному впливі на відповідні відносини; 2) комбінованому використанні стратегічних і тактичних інструментів при подоланні тінізації відносин у підприємницькій діяльності; 3) меті зменшення частки тіньових відносин, упорядкуванні й розвитку легальних відносин у сфері підприємницької діяльності; 4) орієнтації на узгодження інтересів, дотримання прав і свобод їх суб'єктів відповідних відносин та відповідному встановленні їхніх права та обов'язків, а також обмежень, заборон, процедур, нормативів тощо у цій сфері.

5. Окреслено основні напрямками детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні та обґрунтовано, що вони мають включати в себе такі заходи: 1) удосконалення нормативно-правової та інституціональної бази; 2) дерегуляція підприємництва, у т.ч. удосконалення контрольних (наглядових) процедур, спрощення ведення бізнесу, зняття бюрократичних бар'єрів; 3) удосконалення системи реєстраційно-дозвільних та інших адміністративних процедур; 4) реформування системи оподаткування, у т.ч. спрощення адміністрування податків; 5) удосконалення системи обліку та аудиту результатів підприємницької діяльності, у т.ч. усунення суперечностей податкового та бухгалтерського обліку; 6) детінізація ринку праці; 7) детінізація банківської системи та фінансових потоків; 8) боротьба з корупцією в органах влади; 9) удосконалення діяльності правоохоронних органів та судової влади; 10) мотивація суб'єктів підприємницької діяльності до «самостійної» детінізації своєї діяльності та ін.

6. Здійснено науковий аналіз зарубіжного досвіду детінізації відносин у підприємницькій діяльності та з'ясовано, що в Україні є значні невикористані можливості для впровадження позитивного зарубіжного досвіду детінізації відносин у підприємницькій діяльності, основними шляхами якого є:

1) гармонізація нормативного забезпечення з акцентом на імплементацію міжнародних стандартів FATF та стандартів ЄС; 2) розробка єдиного інформаційного ресурсу, стимулювання багатоджерельного, у т.ч. добровільного (за винагороду) подання інформативних повідомлень громадянами, підприємцями та іншими суб'єктами стосовно проявів тіньових відносин і т.п.; 3) удосконалення інституту відповідальності за ухилення від сплати податків та інших обов'язкових зборів і платежів, запозичення досвіду економічної, податкової «амністії», автоматизація систем збору та аналізу інформації, запровадження електронної форми адміністрування податків і зборів у режимі реального часу та ін.

7. Вироблено конкретні пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення наукових підходів до розробки стратегії, форм і методів детінізації відносин у підприємницькій діяльності.

Запропоновано прийняття Національної стратегії детінізації відносин у підприємницькій діяльності України на період 2015-2020 рр. та обґрунтовано, що цей стратегічний документ має включати в себе такі складові елементи: 1) мету і завдання; 2) період для реалізації; 3) напрямки і конкретні заходи із реалізації стратегії; 4) кількісні та якісні показники оцінки ефективності стратегії; 5) конкретних виконавців заходів стратегії та їх компетенцію і форми взаємодії; 6) механізм контролю за виконанням заходів стратегії; 7) матеріально-технічні заходи забезпечення стратегії.

Виділено основні методи детінізації відносин у підприємницькій діяльності: 1) загальнонаукові методи оцінки стану детінізації (аналіз, синтез, систематизація, групування, анкетування, інтерв'ювання, вибіркові методи, спостереження тощо); 2) спеціальні методи оцінки («витрати населення – роздрібний товарообіг»; монетарний, електричний, фінансовий, метод збитковості підприємств, інтегральний; метод експертних оцінок, експеримент, експертиза тощо); 3) методи прямого впливу на стан тінізації – адміністративно-правові та організаційно-регулюючі (переконання, примус, реєстрація, надання та отримання дозволів і ліцензій, державний контроль, нагляд, моніторинг та ін.); 4) методи непрямого впливу – економічні (податковий та бухгалтерський облік і звітність; адміністрування податків, у т.ч. методи електронного адміністрування; податкова «амністія»; валютне регулювання; методи грошово-кредитної та бюджетної політики); 5) соціально-психологічні методи детінізації (пропаганда, виховання, «антикризові» психологічні тренінги, наради, інструктажі тощо); 6) громадський контроль детінізації (громадська експертиза, громадські слухання і т.п.); 7) методи впливу на стан тінізації з боку міжнародних органів та організацій (міжнародне регулювання, співробітництво, технічна та інша. допомога тощо).

Здійснено класифікацію форм детінізації відносин у підприємницькій діяльності: а) правові: 1) правотворчі (розроблені та прийняті нормативно-правові акти у сфері детінізації відносин у підприємницькій діяльності); 2) правозастосовні (акти державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, акти-заборони, акти-дозволи, акти надання прав на пільги);

3) регулятивно-правові (акти регулювання бюджетної сфери, фінансових ринків, грошово-кредитної політики, методики оцінки обсягів тіньового сектору економіки тощо); б) неправові форми: оперативні наради, інструктажі, тренінги, навчання, конференції, міжнародний обмін досвідом тощо).

Обґрунтовано комплекс пропозицій і рекомендацій з удосконалення адміністративно-правових засад детінізації відносин у підприємницькій діяльності: 1) затвердження Національної стратегії детінізації відносин у підприємницькій діяльності на період 2015-2020 рр., прийняття Закону України «Про легалізацію коштів, отриманих некримінальним шляхом» і відповідної Програми заходів щодо легалізації тіньового капіталу, імплементації міжнародних стандартів FATF та ЄС у сфері боротьби з «відмиванням» грошей та фінансування тероризму, боротьби з неформальною занятістю тощо і, відповідно, гармонізацію національної нормативно-правової бази; 2) зменшення кількості та спрощення форм податкової звітності; розвиток електронних форм податкової та фінансової звітності, запровадження на певний перехідний період методів податкової «амністії»; 3) посилення якості державного контролю і моніторингу рівня детінізації; розвиток громадського контролю та контролю з боку міжнародних організацій та ін.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Буглак Ю. О. Адміністративно-правове регулювання детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні / Ю. О. Буглак // Актуальні проблеми права: теорія і практика. – 2014. – № 29. – С. 168-179.

2. Буглак Ю. О. Суб'єкт, об'єкт і предмет детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні / Ю. О. Буглак // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Право». – 2014. – Вип. 1. – С. 71-79.

3. Буглак Ю. О. Зарубіжний досвід детінізації відносин у підприємницькій діяльності та можливості його використання в Україні / Ю.О. Буглак // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2014. – № 29, Ч. 2, Т. 1. – С. 34-38.

4. Буглак Ю. О. Шляхи вдосконалення форм і методів детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні / Ю. О. Буглак // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 5, Ч. 2. – Т. 2. – С. 138-143.

5. Буглак Ю. О. Стратегія детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні / Ю. О. Буглак // Митна справа. – 2014. – Спецвипуск. – С. 174-182.

6. Буглак Ю. А. Основные направления детенизации отношений в предпринимательской деятельности / Ю. А. Буглак // Право и политика. – 2014. – № 4. – С. 158-163.

7. Буглак Ю. О. Організаційно-методичне забезпечення детінізації

відносин у підприємницькій діяльності в Україні / Ю. О. Буглак // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Право». – 2015. – Вип. 1. – С. 86-82.

8. Буглак Ю. О. Сучасний стан тінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні та світі / Ю. О. Буглак // Публічне адміністрування в сфері внутрішніх справ : матеріали круглого столу (м. Київ, 14 трав. 2015 р.). – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – С 13-15.

9. Буглак Ю. О. До питання сутності та ознак тіньових відносин у підприємницькій діяльності / Ю. О. Буглак // Вітчизняна юридична наука в умовах сучасності : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 20-21 берез. 2015 р.). – Х. : ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2015. – С. 18-21.

АНОТАЦІЯ

Буглак Ю. О. Адміністративно-правові засади детінізації відносин у підприємницькій діяльності. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – Дніпропетровськ, 2015.

У дисертації обґрунтовується необхідність та вагоме значення детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні в сучасних складних соціально-економічних та політико-правових умовах. Досліджуються сутність і види тіньових відносин, фактори зростання рівня тінізації та наслідки її негативного впливу, поняття, принципи, напрями та завдання детінізації відносин у підприємницькій діяльності. Проаналізовано об'єкт і предмет детінізації, визначено склад і уточнено структуру суб'єктів детінізації відносин у підприємницькій діяльності. Охарактеризовано адміністративно-правове регулювання детінізації, його ознаки та особливості, проблеми та перспективи їх розв'язання. Визначено сутність та обґрунтовано значення організаційно-методичного, матеріально-технічного, кадрового та інформаційного забезпечення детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні. Досліджено форми й методи детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні. Проаналізовано зарубіжний досвід детінізації відносин у підприємницькій діяльності та можливості його використання в Україні. Запропоновано теоретико-правовий підхід до розробки стратегії детінізації відносин у підприємницькій діяльності в Україні на період 2015-2020 рр. з уточненням її сутності, елементів, особливостей побудови тощо. Надано пропозиції і рекомендації з удосконалення адміністративно-правових засад детінізації відносин у підприємницькій діяльності.

Ключові слова: *тіньова економіка, неформальна економіка, тіньові відносини, тінізація, детінізація, підприємницька діяльність, адміністративно-правове регулювання, адміністративно-правові засади.*

АННОТАЦИЯ

Буглак Ю. А. Административно-правовые основы детенизации отношений в предпринимательской деятельности. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Днепропетровский государственный университет внутренних дел. – Днепропетровск, 2015.

Диссертационная работа является комплексным правовым исследованием административно-правовых основ детенизации отношений в предпринимательской деятельности в условиях ее реформирования и гармонизации законодательства с нормами ЕС на основе анализа действующего законодательства в данной сфере и практики его применения в Украине и мире, которое позволило предоставить предложения и рекомендации по уменьшению масштабов теневого сектора экономики, легализации теневого капитала, остановки и предотвращения его оттока в будущем. В результате проведенного исследования сформулирован ряд научных положений и выводов по совершенствованию административно-правового регулирования, разработке и реализации стратегии детенизации, форм и методов обеспечения детенизации, а также возможностям использования в Украине положительного зарубежного опыта.

В диссертации обосновывается необходимость и большое значение детенизации отношений в предпринимательской деятельности в Украине в современных сложных социально-экономических и политико-правовых условиях. Исследуются сущность и виды теневых отношений, факторы роста уровня тенизации в Украине и мире, методики оценки и соответствующие экспертные оценки уровня теневой экономики. Обращается внимание на двойственную природу теневых отношений. Однако, несмотря на возможные положительные эффекты занятости в теневом секторе, обосновано преобладающее негативное влияние как на наемных работников, так и на их работодателей-субъектов предпринимательской деятельности и общественное развитие в целом.

Изучены сущность, принципы, направления, задачи, формы и методы детенизации отношений в предпринимательской деятельности. Проанализированы объект и предмет детенизации, определен состав и уточнена структура субъектов детенизации отношений в предпринимательской деятельности. Охарактеризованы административно-правовое регулирование детенизации, его признаки и особенности, проблемы и перспективы их решения. Уточнена система административно-правовых норм, регламентирующих процесс детенизации экономики на национальном и международном уровнях. Определена сущность и обосновано значение различных видов обеспечения детенизации.

Проанализирован зарубежный опыт детенизации и возможности его

использования в Украине. Предложен теоретико-правовой подход к разработке стратегии детенизации отношений в предпринимательской деятельности в Украине на период 2015-2020 гг. с уточнением ее сущности, элементов, особенностей построения и т.п. Представлены предложения и рекомендации по совершенствованию административно-правовых основ детенизации отношений в предпринимательской деятельности.

Ключевые слова: *теневая экономика, неформальная экономика, теневые отношения, тенизация, детенизация, предпринимательская деятельность, административно-правовое регулирование, административно-правовые основы.*

SUMMARY

Buglak Yu. O. Administrative and legal bases of the deshadowing relations in business. – The manuscript.

The thesis is for candidate degree of legal sciences in the branch 12.00.07 – Administrative Law and Procedure; Financial Law; Informational Law – The Dnipropetrovs'k State University of Internal Affairs. – Dnipropetrovs'k, 2015.

This thesis deals with grounding the necessity and importance of the deshadowing relations in business in Ukraine in today's difficult social, economic, political and legal conditions. There is the investigation of essence and types of shadow relations, shadowization growth factors and its negative effects, concepts, principles, guidelines and objectives of the deshadowing relations in business. The object and subject of the deshadowization of relationships in business are analyzed; the composition of deshadowization subjects is defined, and their structure is clarified. The administrative-legal regulation of deshadowization, its features and characteristics, problems and prospects of their solution have been characterized. There are definition of the essence and significance grounding of the organizational methods, logistics, personnel and information support of the deshadowing relations in business in Ukraine. The forms and methods of deshadowing relations have been investigated. The foreign experience of the deshadowization of relationships in business and the possibility of its use in Ukraine have been analyzed. There is a theoretical and legal approach to strategy development of the deshadowing relations in business in Ukraine for the period from 2015 to 2020 with the specification of its essence, elements of construction features and more. The author has made proposals and recommendations to improve the administrative and legal framework of the deshadowing relations in business.

Keywords: *shadow economy, informal economy, shadowization, shadowing relations, deshadowization, deshadowing, business activities, administrative and legal regulation.*